

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

*За загальною редакцією
доктора економічних наук, професора **О. В. Носової***

Київ
«Центр учбової літератури»
2013

УДК 330.5(075.8)
ББК 65.01я73
Н 35

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Харківського національного університету внутрішніх справ
(протокол № 8 від 26 жовтня 2012 р.)*

Рецензенти:

Задорожний Г. В., доктор економічних наук, професор, академік Академії філософії господарства (Росія), Академік Міжнародної кадрової академії (Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна);
Глуценко В. В., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та кредиту (Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна).

Авторський колектив:

д.е.н., проф. **Носова О. В.** (Тема 9); д.е.н., проф. **Кім М. М.** (Тема 8);
д.і.н., проф. **Сворац С. Д.** (Тема 5); д.е.н., доц. **Липов В. В.** (Тема 7);
д.е.н., проф. **Васенко В. К.** (Тема 17); д.ю.н., проф. **Литвинов О. М.** (Тема 18);
д.е.н., проф. **Головченко О. М.** (Тема 23); к.е.н., доц. **Кунтим В. В.** (Тема 1);
к.е.н. **Кім О. О.** (Тема 2); к.е.н., проф. **Ушакова Н. Г.**,
к.е.н., доц. **Дефорж С. Ю.** (Тема 3); к.е.н., доц. **Сапич В. І.**,
к.е.н., ст. викл. **Сапич Н. М.** (Тема 4); к.е.н., проф. **Власова Н. О.**,
д.е.н., доц. **Краснокутська Н. С.**, к.е.н., доц. **Круглова О. А.** (Тема 6);
к.е.н., доц. **Матвєєв С. П.** (Тема 10); к.е.н., доц. **Павленко Н. В.** (Тема 11);
к.е.н., доц. **Маковоз О. С.** (Тема 12); к.е.н., доц. **Попова С. М.**,
к.е.н., доц. **Попова Л. М.** (Тема 13); к.соц.н., доц. **Московець В. І.**,
ст. викл. **Самборський В. О.** (Тема 14); к.е.н., доц. **Ларіна Т. Ф.** (Тема 15);
к.е.н., доц. **Духов В. Є.** (Тема 16); к.е.н., доц. **Носова Т. Ю.** (Тема 19);
к.е.н. **Кім Т. І.** (Тема 20); к.е.н., доц. **Лісна І. Ф.**, викл. **Пивовар І. В.** (Тема 21);
к.е.н., доц. **Байдала В. В.** (Тема 22).

Національна економіка[текст]: навч. посіб.: / За заг. ред. Носової О. В. –
Н 35 К.: Центр учбової літератури, 2013. – 512 с.

ISBN 978-611-01-0488-3

Навчальний посібник з Національної економіки підготовлено відповідно до вимог програми Міністерства освіти та науки, молоді та спорту України. Розглянуто поняття і ознаки національної економіки, її структуру та взаємодію елементів структури. Проаналізовано особливості розвитку національної економіки України, теорію суспільного добробуту і її вплив на соціально-ринкову економіку як основу підвищення якості життя громадян. Наведено стислий опис різних теорій щодо розвитку національної економіки. Охарактеризовано економічний потенціал країни, його суть і структуру. Особливу увагу приділено інституціональним аспектам при дослідженні функціонування національної економіки, а також інституціональним чинникам розвитку. Наряду з теоретичним матеріалом навчальний посібник містить методичну частину (питання для самостійної роботи, теми рефератів, тестові завдання для самоконтролю, словник, список літератури).

Рекомендовано для студентів, магістрів, аспірантів економічних та юридичних Вищих навчальних закладів.

УДК 330.5(075.8)
ББК 65.01я73

ISBN 978-611-01-0488-3

© Носова О. В., Кім М. М., Сворац С. Д. та ін., 2013.
© Центр учбової літератури., 2013.

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	7
<i>Тема 1.</i> Національна економіка: предмет і метод	7
<i>Тема 2.</i> Основні економічні теорії та базисні інститути національної економіки	19
<i>Тема 3.</i> Теорія суспільного добробуту та соціальної ринкової економіки	32
<i>Тема 4.</i> Національні моделі економічного розвитку.	52
<i>Тема 5.</i> Демократія, економічна свобода та економічний порядок	73
Розділ 2. ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	83
<i>Тема 6.</i> Характеристика економічного потенціалу	83
<i>Тема 7.</i> Природно-ресурсний потенціал	129
<i>Тема 8.</i> Трудовий потенціал	150
<i>Тема 9.</i> Інвестиційний потенціал	162
<i>Тема 10.</i> Інноваційний потенціал	187
Розділ 3. ЧИННИКИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	211
<i>Тема 11.</i> Інституційні чинники розвитку національної економіки	211
<i>Тема 12.</i> Функціонування інфраструктури національного ринку	231
<i>Тема 13.</i> Податкове регулювання національної економіки	250
<i>Тема 14.</i> Інституціональні форми інтеграції України у світове господарство	273
Розділ 4. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ЕКОНОМІЧНИМ ЗЛОЧИНАМ	296
<i>Тема 15.</i> Державність та державне управління економікою	296
<i>Тема 16.</i> Національна економічна безпека	309
<i>Тема 17.</i> Тіньова складова національної економіки	323

<i>Тема 18.</i> Рейдерство — інституціональна проблема національної економіки	337
<i>Тема 19.</i> Структурна перебудова національної економіки . . .	354
<i>Розділ 5. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ .</i>	<i>372</i>
<i>Тема 20.</i> Політика економічного зростання в національній економіці	372
<i>Тема 21.</i> Програмування та прогнозування національної економіки	395
<i>Тема 22.</i> Соціальні пріоритети національної економіки . . .	410
<i>Тема 23.</i> Соціально-економічний розвиток регіонів національної економіки.	426
Список літератури	444
Словник	459
Додатки	486

Національна економіка — це наука та навчальна дисципліна, що вивчає закони і закономірності функціонування й розвитку економіки країни у взаємодії з іншими країнами, а також на підставі пізнаних закономірностей обґрунтовує пріоритети державної економічної політики. Останні мають відповідати вимогам стабільного економічного розвитку країни та підвищення якості життя населення. У відповідності до реалій функціонування глобальної економічної системи необхідною умовою визначення раціональних методів, інструментів державного регулювання економіки є перевірка їх на предмет відповідності вимогам національної економічної безпеки.

Об'єктом національної економіки як науки є економіка країни в цілому та її складові у єдності та взаємодії в контексті суспільно-природного розвитку та економічної глобалізації.

Предметом національної економіки як науки є сукупність ресурсних, економічних, інституціональних та соціальних чинників, що визначають специфіку функціонування національної економіки.

Метою національної економіки як науки є вивчення законів і закономірностей функціонування й розвитку економіки країни у взаємодії з іншими країнами.

Для досягнення зазначеної мети в представленому навчальному посібнику:

- виділено загальне та особливе в національній економічній системі шляхом дослідження її базисних інститутів, специфіка функціонування яких визначає національні моделі економічного розвитку;

- представлено систему показників оцінки економічного потенціалу країни, а також характеристику економічного потенціалу України через аналіз природно-ресурсної, інвестиційної, інноваційної його складових;

- досліджено особливості державного управління економікою в умовах глобалізації та демократизації суспільства, зокрема, з ціллю формування практичних навичок прогнозування системних наслідків використання тих чи інших інструментів державної соціально-економічної політики;

• розкрито фактори економічного зростання як економіки країни в цілому, так і окремих її регіонів через призму відповідності критеріям національної економічної безпеки;

• проаналізовано інституціональні форми інтеграції національної економіки у світове господарство.

Структура навчального посібника представлена 5 розділами, кожен параграф якого представляє собою стисле викладення основних досягнень світової економічної думки, а також аналіз сучасної ситуації в Україні з використанням актуальних статистичних та фактичних даних. Методичне забезпечення самостійної роботи та самоконтролю представлено питаннями для самоконтролю знань, темами рефератів, тестовими завданнями.

Навчальний посібник покликаний допомогти всім, хто прагне оволодіти науково обґрунтованою методикою аналізу соціально-економічної ситуації в країні, а також сформуванати навички прогнозування економічного розвитку.

